

Steffen SCHLANDT

**DANIEL CRONER – PREOT ȘI COMPOZITOR BRAȘOVEAN
AL SECOLULUI AL XVII-LEA**

Cercetările efectuate în secolele al XX-lea și al XXI-lea asupra lui Daniel Croner au fost deosebit de amănunțite și riguroase. Mai mulți muzicologi, printre care Erich H. Müller, Dániel Benkő, András Pernye, Helmut Plattner, Astrid Niedermaier, Andreas Porfetye, Octavian Lazăr Cosma, și mai mulți istorici și jurnaliști, precum Gernot Nussbächer, Inge Wittstock și Karl Teutsch, au sintetizat informațiile păstrate despre Daniel Croner și au încercat să descifreze cât mai nuanțat opera și viața sa. De aceea nu dorim să repetăm aceste informații în actuala comunicare. Totuși, trebuie să amintim unele aspecte din viața acestui om.

Daniel Croner se naște la data de 22 martie 1656, la Brașov, ca fiu al lui Daniel Croner (croitor) și al Catharinei (fiică de croitor), într-o casă situată pe strada Porții (actuală Republicii). În copilărie este trimis de către tatăl său la Bunești, la rectorul Michael Eckard, pentru a învăța muzica. Apoi petrece un an în Rupea. Întors la Brașov, frecventează cursurile Gimnaziului (actualul Liceu „Johannes Honterus”), unde apare în matricole ca adolescent, apoi ca *studiosus*. Avem păstrate caiete școlare care îl redau ca pe un elev foarte meticulos și ordonat. Ne interesează, desigur, însemnările muzicale păstrate. Avem din fericire un caiet, din anul 1674, care conține 4 tratate muzicologice ale secolului al XVII-lea. Putem aprecia că, în acel timp, la Brașov se preda materia muzicală după ultimele descoperiri. În aceste scrieri muzicale se tratează domenii precum: basul cifrat, muzica și regulile ei, arta cântatului (vocal), tabulatura germană.

În anul 1681 își continuă studiile la renumitul Gimnaziu „Magdalenaem” din Breslau/Wratislavia – astăzi Wrocław (Polonia). În anul petrecut acolo, el notează, în sistemul tabulaturii germane, aproximativ 61 de piese de orgă, cuprinse într-un caiet care se află astăzi la Arhiva Bisericii Negre din Brașov. Piesele incluse în acest volum poartă semnături diferite, iar unele nu sunt iscălite. De aici s-a tras concluzia că i-ar aparține lui Daniel Croner. După terminarea studiilor la Wratislavia, Croner se înscrie la Universitatea din Leipzig, fiind însă nevoit să renunțe la scurt timp din motive financiare. Astfel el ajunge la Wittenberg, la „Album Academicum Universitas”, unde studiază Teologia. În anii petrecuți acolo (1681-1683), Croner leagă o prietenie cu organistul și cantorul Johann Ulich, care i-a fost și îndrumător muzical. Acest amănunt reiese dintr-o odă muzicală de șapte strofe, pe care, la plecarea din Wittenberg, Ulich i-o face lui Croner cadou. Într-o *Arie* frumoasă pentru o voce, două viori și basso continuo, Ulich menționează faptul că Daniel Croner i-a fost elev în ale muzicii, mai presus chiar, un prieten scump, pe care cu greu îl lasă să plece înapoi la Brașov.

Din perioada Wittenberg avem păstrate cele 12 *Praeambulum*-uri și un *Capriccio* pentru clavichord sau spinetă de Johann Heinrich Kittel, organistul de la Dresda. Astăzi știm că acest manuscris este cu atât mai valoros cu cât originalul de la Dresda s-a pierdut în incendiul din 1945. Ceilalți autori sunt Johann Ulich, Johann Jakob Froberger, Bernhard Meyer. Cert este și faptul că, cel puțin de la numărul 62, aceste piese s-au scris la Wittenberg, deoarece aici este indicat ca autor Johann Ulich.

Întors în 30 ianuarie 1684 la Brașov, Croner completează caietul său de tabulatură cu o *Fugă* și o identifică cu monograma sa: D. C. Astfel, avem un prim volum ce totalizează 84 de opere muzicale pentru instrumente cu taste, care conține lucrări adunate la Wratislavia, Wittenberg și o compoziție proprie. Datorită eterogenității structurii muzicale putem astăzi încerca să afirmăm că volumul din anii 1681-1684 cuprinde, cu excepția ultimei *Fugi*, doar piese ale altor compozitori, pe care Croner le-a adunat de-a lungul studiilor sale.

De editarea acestor lucrări și transcrierea lor în sistemul grafic cu portative s-au ocupat mai mulți cercetători. Primul a fost Andreas Porfetye, care a editat trei volume sub denumirea *Altsiebenbürgische Musik – komponiert um 1680 – Daniel Croner*, Breitkopf 1971, 1972 Wiesbaden. Porfetye a inclus în volumele sale doar piesele nesemnate și i le-a atribuit pe toate lui Croner. Această afirmație a fost contestată odată cu cercetările lui Dániel Benkő și András Pernye. În anul 1977 ei identifică 27 de piese nesemnate (25 sunt ale lui J. E. Kindermann, una a lui Giovanni Gabrieli, una a lui Christian Michel) și rectifică astfel adevărul istoric despre compozițiile lui Croner. Volumul lor, *Daniel Croner – Tabulatura 1681, 1682*, Editio Musica, Budapest, apare însă doar în anul 1987. Cele 25 de piese ale lui Kindermann sunt extrase din *Harmonia organica* (1645): din cele 14 *Praeambulum* sunt incluse 10, din cele 25 de *Fugi* apar 9, mai avem păstrat un *Magnificat* cu 6 versuri. Lucrarea *Harmonia organica* este structurată astfel: I. *Praeambula per omnes Tonos Figurales*, II. *Phantasia*, III. *Fuga*, IV. *Intonationes*, V. *Magnificat*.

În anul 1984 John H. Baron editează, în Statele Unite, la A-R Editions Inc., Madison, un volum sub denumirea *The Brasov Tablature*, în care sunt incluse toate piesele din caietul *Tabulatura Fugarum, Praeludiorum, Canzonarum, Toccatarum et Phantasiarum*, inclusiv cele 12 *Preludii* și un *Capriccio* ale lui Johann Heinrich Kittel (13.X.1652-17.VII.1682). Meritul acestei ediții constă în faptul că preia *ad litteram* textul muzical din *Tabulatură*, inclusiv greșeli evidente de transcripție, și astfel oferă executantului libertatea de a decide asupra unor probleme muzicale. Cele două ediții precedente, Porfetye și Benkő-Pernye, au „prelucrat” materialul original și au „retușat” discret unele locuri îndoielnice. Totuși, ordinea aranjării pieselor în lucrarea americană este mai mult decât confuză și nu corespunde cu originalul.

Prin aceste trei ediții avem redactat în notație modernă volumul păstrat în Arhiva Bisericii Negre, sub indicele I F 37.

Croner notează în caietul său cu tratate muzicale din perioada școlară (1674) și un număr de 101 de piese dintre anii 1685 și 1704 (1709?), sub denumirea *Tabulatura Fugarum et Praeludiorum*. Astfel avem certitudinea că, după întoarcerea la Brașov, Croner s-a ocupat mai departe cu scrisul tabulaturilor de orgă.

În viața personală survine, în anul 1687, căsătoria cu Catharina Lasselín, în vârstă de 15 ani, cu care va avea 6 copii. În anul 1691 devine predicator la Biserica Sf. Ioan, unde va rămâne până în anul 1693. Este apoi predicator la Biserica Parohială, în anii 1693-1701, fiind în ultimii 5 ani arhidiacon – deci cel mai bătrân predicator. În anul 1701 preia funcția de preot la Hălchiu, unde va rămâne până la sfârșitul vieții sale. În anul 1735 este ales Diacon al Districtului Barcensis (Țării Bârsei), funcție pe care o va deține timp de trei ani.

Cele mai multe detalii despre viața sa personală le aflăm din Genealogia sa, în care Croner a notat minuțios toate evenimentele importante. De remarcat este faptul că despre muzică nu menționează decât informația că a fost trimis la Bunești pentru a învăța muzica. Nu apare nicio altă referire despre preocupările sale legate de muzică. Toate presupunerile care îl indicau pe Croner drept organist par astfel lipsite de substanță. Nu avem deocamdată niciun indiciu care să ne confirme faptul că Daniel Croner a fost organist între anii 1685 și 1691 (anul în care a devenit predicator la Sf. Ioan). Se știe că unui cleric îi era interzisă practicarea muzicii.

Viața familială i-a fost umbrată de moartea celor 4 soții ale sale, precum și a celor 8 copii (dintr-un număr de 9).

Introducerea aceasta a fost necesară pentru a putea analiza cea de-a doua carte de tabulaturi, scrisă după întoarcerea la Brașov. Cele 101 de piese sunt incluse într-un volum ce poartă indicele I F 37a și se află de asemenea în Arhiva Bisericii Negre. Ele nu au fost editate până acum, doar Andreas Porfetye a inclus, în volumul III, 5 dintre aceste piese. Cert este că un număr de 4 piese

poartă numele Croner, una este notată Joh. Frölich, precum și faptul că ultimile 20 de piese sunt introduse prin descrierea: „Sequent nunc 20. Fuga per omnes Modos posita, Auth. Dan: Croneri: SS. Th. Stu”, deci îl au ca autor pe Croner.

Piesele sunt grupate după principiul tonalităților, în ordine ascendentă, începând cu tonalitatea Fa. Acest caiet este mult mai omogen din punct de vedere stilistic. Lipsesc din păcate piesele 17-44, care au fost smulse din original, și astfel, din cele 101, au rămas 73 de piese. Toate piesele aparținând tonalității Sol au fost îndepărtate.

Sub titlul *Tabulatura Fugarum et Praeludiorum* întâlnim 17 *Praeludium*, 7 *Praeambulum*, 6 *Phantasia*, 1 *Versetto* și 42 de *Fuga*. Interesant pare faptul că din cele 31 de piese libere, 9 pot fi interpretate ca o *Fugă*, iar din cele 42 de *Fugi*, 9 sigur nu sunt.

Majoritatea absolută a pieselor sunt compuse la 3 voci, după modelul: o voce începe, este secondată de o voce nouă, apoi intră eventual a treia voce și vocile inferioare acompaniază o linie melodică scrisă cu valori de optimi sau șaisprezecimi. Durata pieselor depășește rar 1-2 minute. Numărul măsurilor este de maxim 34. Tradiția acestor piese vine din sudul Germaniei și din Italia. Există perechi evidente de piese, precum nr. 15 și 16 care încep printr-o gamă ascendentă, respectiv, descendentă, sau nr. 64 și 65, care au același incipit, doar că o dată în major, apoi în minor. De asemenea, predilecția pentru terțe paralele, încetinirea ritmului pe ultimele măsuri, folosirea repetată a formulei ritmice specifice *Canzonei*, fac ca aceste piese să aibă multe similitudini. Analiza acestora permite ipoteza că piesele au fost compuse de același autor. Dacă, de exemplu, comparăm datele care sunt trecute pe tabulatură, avem o primă datare la numărul 44: 10 aprilie 1685. Asta înseamnă că, între *Fuga* din 20 noiembrie 1684, pe care a scris-o în caietul început la Wratislavia, și numărul 44, din caietul II, au trecut numai 5 luni. La numărul 59 avem data de 16 aprilie, la numărul 79 data de 4 mai. Între 10 și 19 mai 1685 Croner scrie în caietul de tabulaturi încă 8 piese, apoi intervine o pauză de 19 ani, deoarece numărul următor este scris la data de 12 noiembrie 1704.

Ultima piesă a *Tabulaturii* este probabil scrisă cu ocazia inaugurării Positivului de la Hălchiu din anul 1709 și poartă titlul *Praeambulum ex D so ein kleines Positivchen von sich selbst en gar schön spielen könnte/Praeambulum ex D, pe care un Positiv mic l-ar putea cânta foarte frumos*.

Împreună, caietele I și II cuprind totalitatea lucrărilor copiate și compuse de Daniel Croner în decurs de 23-28 ani, precum și scrieri teoretice muzicale din anii școlari.

Autorii incluși în descrierile teoretice sunt Ludovico Viadana, Johann Crüger, Jakob Löwe, Christoph Bernhard. Împreună cu deja amintiții J. E. Kindermann, J. H. Kittel, J. J. Froberger, Christian Michel, Giovanni Gabrieli, Johann Ulich, Johann Frölich și Daniel Croner, această *Tabulatură* reprezintă o antologie a lucrărilor muzicale pentru instrumente cu taste de la începutul secolului al XVII-lea până la sfârșitul său și totodată o bogată sursă de analiză a dezvoltării muzicii la clavichord, spinetă, clavecin, orgă. Din punctul de vedere al importanței *Tabulaturii*, putem constata că este cel mai vechi manuscris pentru instrumente cu taste din Transilvania și un important document muzical al acelei vremi. Avem astfel păstrate o serie de piese unde originalul s-a pierdut. Spre deosebire de *Codexul Kajoni* din Șumuleu Ciuc, *Tabulatura* lui Croner conține doar piese instrumentale și nu vocale. Interesant pare și faptul că tratatele muzicale sunt copiate foarte corect, însă în aplicarea teoriilor în practica compoziției apar diferite greșeli.

În ceea ce privește calitatea materialului muzical, trebuie avuți în vedere și faptul că, la acea vreme, orgile nu aveau decât un singur manual și rar un pedalier sau un alt manual. Dimensiunile lor erau foarte reduse și tehnica folosită o putem întâlni de asemenea și în Italia și sudul Germaniei, unde cântatul la pedalier și la mai multe manuale apare mai târziu decât în Olanda sau în bogatele orașe din Nord și de la Marea Baltică.

Timpul despre care vorbim – al secolului al XVII-lea – este unul al schimbărilor și al experimentelor. Putem trece deci mai ușor cu vederea inconsecvențele notării unei piese ca

praeludium, fuga, praeambulum. Lucrurile nu erau încă clarificate nici în alte părți ale Europei. Gândirea noastră este încă prea obișnuită să analizeze aceste genuri muzicale având ca punct de referință opera lui J. S. Bach, operă care a apărut cu 35-50 de ani mai târziu.

La preotul Croner interesul pentru muzică l-a acompaniat de-a lungul vieții sale și, din fericire, ne-a lăsat o moștenire muzicală care ne permite o incursiune în preocupările unui om interesat de muzică atât în calitate de executant, cât și în aceea de creator. Sub această lumină trebuie să îl apărăm pe Croner față de cei care vor să îl denigreze, numindu-l amator, dar să evităm și exagerările nefondate prin care este denumit „un organist de renume european, un virtuoz exponent al artei organistice transilvănene”.

Preocuparea îndelungată, începută în jurul anului 1970, a muzicologilor și organiştilor cu subiectul Daniel Croner rămâne o dovadă a interesului pentru un capitol istorico-muzical care mai cuprinde destule semne de întrebare și poate oferi surprize. Să așteptăm cu interes!

Zusammenfassung

Wenn wir die Literaturquellen Rumäniens nach Musik für Tasteninstrumenten durchsuchen, stossen wir unvermeidlich auf den Namen DANIEL CRONER. Durch ihn sind die ältesten Zeugnisse dieser Gattung erhalten geblieben und in 2 gebundenen Heften überliefert, welche im Archiv der Honterusgemeinde gelagert sind.

Daniel Croner (1656-1740) hat schon während seiner Schulzeit den Musikunterricht genossen und durch seine Schulhefte sind uns wichtige Hinweise darüber überliefert welche theoretischen Musiktraktate damals unterrichtet wurden. Er besuchte am Ende seiner Schulzeit das Maria Magdaleanum Gymnasium in Breslau (Wratislavia – Wroclaw) und notierte 61 Werke für Tasteninstrumente. Diese Stücke schrieb er aus den Notenbüchern, die er dort vorfand, ab.

Anschliessend studierte er Theologie an der Universität Wittenberg. Hier schloss er eine schöne Freundschaft mit dem damaligen Organisten Johann Ulich aus Leipzig, welcher in Wittenberg tätig war. Hier schrieb er 23 Stücke in sein Musikheft ab, darunter eine komplette Sammlung von 12 Praeambulum und einem Capriccio von Johann Heinrich Kittel, welches für Clavichord oder Spinett gedacht ist. Nach seiner Rückkehr aus Wittenberg nach Kronstadt schrieb er seine vermutlich erste eigene Komposition in das Musikheft und schloss somit den ersten Band ab. Dieses Heft trägt die Signatur I F 37 im Archiv der Honterusgemeinde.

Das zweite Heft enthält die besagten Musiktheoretischen Werke aus der Schulzeit und eine leider unvollkommen erhaltene Sammlung von 101 Praeludien, Praeambulum, und Fugen. Von dieser Sammlung fehlen die Nummern 17-48, die herausgetrennt wurden.

Bei diesen Stücken handelt es sich vermutlich um eigene Kompositionen, da sie im Stile viel homogener sind, als die Werke des ersten Bandes. Auch tragen viele der Stücke das Monogramm Croners und ein Datum. Dieser Band ist unter I 37a zu finden.

Der berufliche Werdegang Croners war ausschliesslich auf die Laufbahn eines Geistlichen ausgerichtet. Diesen Weg beschrieb Croner auch bei seiner Rückkehr aus Wittenberg: er wurde erst Prediger an der Johanniskirche in Kronstadt, anschliessend Prediger an der Stadtpfarrkirche und danach Pfarrer in Heldsdorf. Am Ende seines Lebens war Croner auch 3 Jahre lang Dekan des Burzenländer Kapitels. Alle diese Tatsachen, sowie der Umstand, daß Croner in seiner Genealogie (einer sehr umfassenden Autobiographie) kein Wort über seine musikalischen Tätigkeiten erwähnt, lassen uns vermuten, daß er die Musik nur aus Leidenschaft betrieb und nicht als Organist gewirkt hat. Seine beiden Bände hingegen sind für uns heute ein wichtiger Beitrag zum Erforschen der Musik aus dem XVII. und XVIII. Jahrhundert und ein wichtiges Dokument der lokalen Tradition der Musik für Tasteninstrumente.